

Boekbesprekingen

MARCHANT S. & HIGGENS P. J. (eds.) 1993. *Handbook of Australian, New Zealand & Antarctic Birds. Vol. 2: Raptors to Lapwings*. Oxford University Press, Melbourne. 984 p. ISBN 0.19.553069.1 Prijs £ 150,-.

Het handboek in wording van onze tegenvoeters vertoont een stramien dat is geënt op *The Birds of the Western Palearctic*. De uitvoering van het hier besproken boek is echter superieur. Het formaat is handzamer, het bindwerk degelijker, de presentatie van de tekst oneindig veel gebruikersvriendelijker (alleen al het gebruik van alinea's en vet gedrukte subhoofddjes in de lange teksten over sociaal gedrag, broedbiologie en verenkleed is een verademing), de tekeningen zijn voorzien van verklarende teksten (in plaats van een cryptische verwijzing als A, die slechts na moeizaam zoeken in de tekst is terug te vinden) en de literatuurverwijzingen staan aan het eind van de betreffende soorttekst. Kortom, een gebruikersvriendelijke indeling en opzet die *The Birds of the Western Palearctic* moet ontberen. Een kleine tekortkoming in het *Handbook of Australian, New Zealand and Antarctic Birds* is het ontbreken van afbeeldingen van de eieren.

In deel 2 worden de roofvogels, hoenderachtigen, hemipoden, kraanvogels, rallen, trappen en een deel van de steltlopers behandeld. In bijlagen worden ectoparasieten, voedsel (taxonomisch ingedeeld naar genera) en namenlijsten (inheems, Maori, Nederlands, Frans, Duits, Japans en Russisch) gegeven. De *gazetteer*, die los is bijgevoegd, is buitengewoon handig. De teksten zijn grondig, in telegramstijl en toegespitst op waarnemingen in de beschreven regio. Dat laatste is een pluspunt, omdat het overlap met *The Birds of the Western Palearctic* en *Birds of Africa* voorkomt. Veel informatie is nieuw, dat wil zeggen, niet eerder gepubliceerd. – Rob G. Bijlsma

LEFRANC N. 1993. *Les Pies-Grièches d'Europe, d'Afrique du Nord et du Moyen Orient*. Delachaux et Niestlé, Lausanne. 240 p. ISBN 2.603.00852.8. Prijs f 76,50.

Monografieën zullen steeds vaker worden gespiegeld aan de soortteksten in Handbuch of Handbook. Immers, beide handboeken pretenderen een compleet overzicht te geven van de huidige kennis. Vooral het Handbuch slaagt daar heel behoorlijk in. Een monografie heeft daarom alleen zin indien het oorspronkelijk werk bevat (*L'épervier d'Europe* van G. Joncour), een eigen invalshoek heeft (*The Ruff* van J. G. van Rhijn) of een synthese is van eigen onderzoek dat verspreid in de literatuur terecht is gekomen (*Sexual selection and the Barn Swallow* van A. P. Möller). Deze monografie over de klauwieren van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten is overwegend een literatuurstudie. Het is een goed geschreven samenvatting, concies en compleet. De hoofdstukken over *Lanius schach*, *L. vittatus* en *L. cristatus* zijn erg kort. In de hoofdstukken over Grauwe Klauwier, Klapekster (gesplitst naar ondersoort), Kleine Klapekster, Maskerklauwier en Roodkopklauwier vond ik weinig nieuws; de Zwartkruinjsjagra wordt uitgebreid

der in het Handbook behandeld. Aan het eind van het boek volgen meer algemene hoofdstukken, waarin de bekendste soorten met elkaar worden vergeleken en achteruitgang en aantalsschommelingen worden verklaard. Het boek is handzaam, goed gebonden en geïllustreerd met instructieve tekeningen, kleurenplaten (kleden) en kleurenfoto's (habitat, nestplaatsen). – Rob G. Bijlsma

LUNDIN, G., SWANBERG P. O. & TRAVENING S. (red.) 1993. *Tranan: studier i den euroasiatiska tranans biologi*. Vår Fågelvärld, suppl. 17. Sveriges Ornitologiska Förening, Stockholm. 167 p. ISBN 91.88124.03.7. Prijs Skr 220,-

De schrijvers Brūshaber, Bylin, Karlsson, Swanberg en Traneving hebben een populair-wetenschappelijk boek gemaakt over de Kraanvogel. De tekst is verdeeld over 21 korte hoofdstukken en wordt ondersteund met tabellen en grafieken. Het fotogenieke karakter van Kraanvogels wordt met het werk van 16 fotografen geïllustreerd. De Zweedse populatie zit in de lift en wordt momenteel op 12 500 paren geschat. Het boek geeft een verspreidingskaart van de zuidelijke helft van Zweden, gebaseerd op het atlasproject in 1974-86. De soort blijkt vrijwel overal voor te komen. Er wordt verder ingegaan op jaarritme, balts, broedsucces en sterfte, rui, familieband, voedsel (met foto waarop een Kraanvogel een Kuifduiker van zijn nest pakt), trek, vliegsnelheid, invloed van weer op de trek, vorstgevoeligheid, nachtelijke vliegtochten, ontwikkeling van het gebied rond het Hornborgsjön ten faveure van Kraanvogels (welbekend bij vogelaars die Falsterbö bezoeken), ochtendvertrek van slaapplaatsen, Kraanvogels op Öland, fotografie, ringwerk (o.a. afleesbare ringen) en de *International Crane Foundation*. Sommige hoofdstukken hebben een korte Engelse samenvatting en Engelse ondertitels figuren. Andere zijn volledig in het Zweeds. – Rob G. Bijlsma

MEININGER P. L. & ATTA G. A. M. (eds.) 1994. *Ornithological studies in Egyptian wetlands 1989/90*. FORE-report 94-01, WIWO-report 40, Vlissingen/Zeist. 402 p. Prijs f 35,- (Postbank 2666009 of ABN Bankrekening 57.02.16.613 t.n.v. Stichting WIWO, Lindengracht 9, 3633 AS Vreeland).

Is het organiseren van een maandenlang onderzoek waaraan 22 mensen uit zes verschillende landen deelnemen al een crime, dat geldt nog veel sterker voor het uitwerken van de gegevens. Het idee voor deze expeditie ontstond in april 1987, en kreeg met de produktie van dit boek in 1994 zijn beslag. Een enorme prestatie gegeven het feit dat de meesten van de betrokkenen een baan hadden of in de tussentijd trouwden, kinderen kregen of anderszins verstek lieten gaan bij het produceren van teksten voor het boek. Zonder de werklust van Peter Meininger had dit boek er niet gelegen.

Het boek behandelt de vogeltellingen van de waterrijke gebieden van Egypte (inclusief een statusomschrijving van de belangrijkste wetlands; U. Sørensen, P. Meininger, I. Petersen, G. Atta, H. Baptist, J. Walms-

ley), doortrek, rui en biometrie van steltlopers (R. Geene, P. Meininger, H. Schekkerman, R. van Westrienen), beschrijving van de bodemfauna van enkele belangrijke kustgebieden (E. Martijn & E. Stikvoort), voedselonderzoek naar steltlopers met behulp van magen en poep (E. Stikvoort), ringmeldingen (een update van een in 1989 verschenen totaaloverzicht; P. Meininger, G. Nikolaus, E. Khounghanian) en een systematische lijst van alle waargenomen vogelsoorten (P. Meininger). In kortere hoofdstukken wordt ingegaan op doortrek van roof- en watervogels, Koerreiigers, broedbiologie van Strandplevier, broedpopulaties van sterns en meeuwen, Flamingo's, aantallen op de markt aangeboden vogels, Grijze Wouw, enkele zeldzame soorten (eerder verschenen in *Dutch Birding*, *Avocetta*, *British Birds*), amfibieën en reptielen, zoogdieren en vlinders. De informatie is toegankelijk en bruikbaar, vooral door de enorme hoeveelheid tabellen met primaire gegevens. De opmaak is verzorgd en nagenoeg foutloos. Dit boek is een onmisbare aanvulling op *The Birds of Egypt* (Oxford University Press, 1989) en een schatkamer voor de watervogel- en steltloperliefhebbers. Voor wie het nog niet wist: de wetlands van Egypte zijn van cruciale betekenis in de levensloop van miljoenen eenden, steltlopers en sterns. – *Rob G. Bijlsma*

Zoological Record, sectie Aves, vol. 129 (section 18). 1992/1993. Biosis, Philadelphia/Zoological Society of London, London. XX + 861 p. ISSN 0144.3607.

In dit deel zijn 10 949 titels opgenomen, die betrekking hebben op 1992 en 1993. De literatuur is op vier manieren ontsloten: naar auteur, onderwerp, soort en regio. Het is een onuitputtelijke bron van informatie. Op het eerste gezicht lijkt het systeem nogal omslachtig en traag in vergelijking met *Current Contents*, maar het voordeel is dat alle (nou ja) publikaties van een jaar in één band beschikbaar zijn en makkelijker keuzes kunnen worden gemaakt of een artikel relevant is of niet. Anticiperen op recente publikaties gaat echter beter via *Current Contents*. Overigens is het een hele prestatie om in december 1993 te komen met het overzicht over 1992 (en zelfs delen van 1993). Auteurs en tijdschriftredacties kunnen van opname verzekerd zijn indien ze hun publikaties opsturen naar *Biosis, U.K., Garforth House, 54 Micklegate, York, North Yorkshire YO1 1LF, England*. – *Rob G. Bijlsma*

SPEEK B. J. (red.) 1994. *Handkenmerken voor het bepalen van soort, geslacht en leeftijd van in het wild levende vogels*. Uitgave van het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek, Postbus 40, 6666 ZG Heteren, Nederland. Te bestellen door overmaking van f 30,- (inclusief verzenden binnen Nederland) op postrekening 1027861 van het Vogeltrekstation Heteren onder vermelding van "Handkenmerken".

Nederland kent slechts een vrij kleine groep vogelringers. De meeste ringers zullen zich, net als ik, de eerste rondleiding door het Vogeltrekstation in Heteren herinneren. Er werden wijze en strenge woorden tot de nieuwe ringer gericht. Het ringen van vogels is ten slotte een

serieuze zaak. Bij het vertrek kreeg men een ringersnummer toegewezen en kon men ringen of een ringtang kopen. Voor het juist determineren van vogels in de hand kreeg de aspirant ringer een prachtig groen kaft met daarin een soort losbladig systeem waarmee men vogels op soort, geslacht en leeftijd kon brengen, een uitgave uit 1968. In 1991 toen ik mijn ringvergunning mocht ophalen, werd er al bij verteld dat men niet al te veel aan deze handleiding moest vasthouden. Er waren immers uitstekende buitenlandse werken voor het determineren van vogels in de hand (Svensson, Williamson, Baker & Prater). Bovendien was er een nieuwe "Handkenmerken" in voorbereiding.

Deze zomer verscheen de lang verwachte "Handkenmerken". Medewerkers van het I.O.O. (vogelringers) kregen een gratis exemplaar toegestuurd. Het is een 260 pagina's tellende gids voor het bepalen van soort, geslacht en leeftijd van in het wild levende vogels.

De term "in het wild levende vogels" is misschien wat ruim opgevat. De gids behandelt vooral zangvogels, terwijl roofvogels en steltlopers oppervlakkig worden afgehandeld. Daarbij komt men soms niet verder dan de soortnaam. De kracht van de gids zit in de korte determinatiesleutels om zangvogels op geslacht en leeftijd te brengen. Veel praktische veldkennis van ringers is op overzichtelijke manier gebundeld. Maar in die korte determinatiesleutels schuilt ook het gevaar. Veel soorten laten zich niet in simpele determinatiesleutels van 6-10 stappen op leeftijd en geslacht brengen. In de inleiding wordt daar ook voor gewaarschuwd: gebruik naast "Handkenmerken" ook andere determinatiegidsen! Een directe verwijzing naar relevante buitenlandse literatuur was, aan het eind van elke soortbespreking, dan ook op zijn plaats geweest. Verreweg de belangrijkste zijn daarbij *Identification Guide to European Passerines* van Svensson (1992) en *Identification Guide to European Non-Passerines* van Baker (1993).

Het op geslacht brengen van soorten waar het ♂ en ♀ erg op elkaar lijken, wordt in de meeste gevallen opgelost door te verwijzen naar de "zwaar geschapen" cloaca van de eerste. Deze kreet kon op menig ringstation wel eens een eigen leven gaan leiden.

"Handkenmerken" is een uiterst praktische gids, maar maakt de uitgebreide buitenlandse literatuur beslist niet overbodig. – *Frank E. de Roder*

ROSE P. M. & SCOTT D. A. 1994. *Waterfowl Population Estimates*. IWRB Publication 29. Slimbridge, UK. 102 p. ISSN 0962.6271. Prijs £ 10,-

Deze publikatie geeft een overzicht van de omvang van alle bekende populaties watervogels. Het is de eerste waarin van alle soorten en ondersoorten of geografisch te onderscheiden populaties over de hele wereld aantalschattingen zijn verzameld. Althans voor zover mogelijk. Er is naar gestreefd een redelijk betrouwbaar beeld te schetsen. Met name van populaties buiten Europa blijkt echter dat niet eens gegist kan worden naar de aantallen, waardoor zelfs geen grove aantalsindicatie is te geven.

De opzet van het boekje is heel praktisch; het dient met name om een referentie te bieden voor de zogeheten 1%-norm voor wetlands, zoals voorgesteld door de Ramsar-conventies. In de inleidende hoofdstukjes worden richtlijnen gegeven voor het gebruik van die 1%-

norm en de problemen bij het vaststellen van en het schatten van de omvang van biogeografisch gescheiden populaties. De informatie is weergegeven in een reeks overzichtelijke tabellen waarin per soort, ondersoort of populatie onder meer de populatiegrootte (aantal vogels) en de populatiestatus (trend in aantalsontwikkelingen) is aangegeven, en verder op basis hiervan een suggestie voor het 1%-criterium en de nauwkeurigheid van de populatieschatting. Duidelijk is dat zo'n overzicht verre van volledig kan zijn, maar wel heel bruikbaar en wetenswaardig. Elke drie jaar wordt een update verwacht. - *Joep de Leeuw*

HEINE G., LANG G. & SIEBENROCK K.-H. 1994. *Die Vogelwelt im württembergischen Allgäu*. Ornithologische Jahreshefte für Baden-Württemberg 10.352 p. ISSN 017.5456.

De onderhavige avifauna betreft een bewerking van 80 000 waarnemingen van uiteenlopend kaliber, verzameld sinds 1968 in een gebied van 54 127 ha. De verspreidingskaarten zijn niet gebaseerd op een totale, systematische kartering maar op omrekeningen van dichtheden uit kleine plots naar het totale vlak (en rekening houdend met habitatverdeling). De tekst is tamelijk anekdotisch, maar dat is inherent aan de wijze van verzamelen. Per soort wordt informatie gegeven over habitatkeus (kwalitatief), voorkomen (in ruimte en tijd, dat laatste helaas per pentade en niet over de jaren) en aantalsontwikkeling. Van enkele soorten is de trend over een reeks van jaren gegeven, hetzij als aantal paren, hetzij als sommiering van waarnemingen per jaar. - *Rob G. Bijlsma*

Verder ontvangen

BAIRLEIN F. & BECKER P. H. (eds.). 1993. *Jahresbericht Nr. 1, 1992-1993*. Institut für Vogelforschung "Vogelwarte Helgoland". 37 p. - Een jaaroverzicht van het lopend onderzoek van Vogelwarte Helgoland.

KNOX A. G. & WALTERS M. P. 1994. *Extinct and endangered birds in the collections of the Natural History Museum*. British Ornithologists' Club, Occasional Publications, No. 1. 292 p. - Een overzicht van bedreigde en uitgestorven vogelsoorten met het jaar van uitsterven. Korte beschrijving van de biotopen waarin deze vogels voorkomen/kwamen en een overzicht van de aanwezige balgen in het Natural History Museum.

De bovenstaande werken bevinden zich in de boekenbibliotheek van de NOU, die is ondergebracht in het Biologisch Centrum, Kerklaan 30 in Haren (tel. 050 632376). De bibliotheek is geopend op werkdagen van 9.00-17.00u.

Rectificatie

In het artikel *Invasie van Roodpootvalk Falco vespertinus in het voorjaar van 1992* van de hand van Ward Hagemeyer, *Limosa* 67/1: 7-14, zijn door een onjuiste transformatie van zetinstructies een aantal hinderlijke fouten terecht gekomen. De bedoelde fouten hebben betrekking op tekens die gebruikt zijn bij de statistische bewerking van de gegevens. De juiste tekens zijn als volgt:

Pag. 9, kolom 1, regel 16: $\leq$ moet zijn $<$
 Pag. 9, kolom 2, regel 6: 0.71 moet zijn 1.09
 Pag. 9, kolom 2, regel 7: $<$ moet zijn $>$
 Pag. 9, kolom 2, regel 15: $\leq$ moet zijn $>$
 Pag. 9, kolom 2, regel 21: $\leq$ moet zijn $<$
 Pag. 10, kolom 1, regel 3: $<$ moet zijn $>$
 Pag. 12, kolom 1, regel 39: $>$ moet zijn $\pm$